Scríobh d'Uimhir Scrúdaithe anseo | | **M 47T**

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2004

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

STAMPA IONAID

DÉ hAOINE, 11 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

Roinn A
Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** mharc ag dul do gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an bpáipéar scrúdaithe.

Roinn B
Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile** a fhreagairt.
Tá **80** marc ag dul do **Cheist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag dul do **Cheisteanna 2, 3, 4** agus **5**.
Scríobh do chuid freagraí sa leabhar freagraí ar leith atá curtha ar fáil.

Roinn C
Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí tabhairt faoi cheist **amháin** ar ábhar roghnach agus **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)** den cheist a fhreagairt.
Is cóir d'iarrthóirí a chuir obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh isteach le haghaidh scrúdaithe gan ach Ceist 2 amháin a fhreagairt sa roinn seo.
Tá **80 marc an ceann** ag dul d'ábhair roghnacha **1** agus **3**.
Tá **40** marc ag dul d'ábhar roghnach **2**.
Scríobh do chuid freagraí sa leabhar freagraí ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do pháipéar scrúdaithe a thabhairt ar ais le do leabhar freagraí ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair <u>deich</u> gceist ar bith sa roinn seo.
Tá 6 mharc ag dul do gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. **(a)** Luaigh **<u>dhá</u>** fheidhm atá ag lipidí sa chorp. (4)

(i) ____________________

(ii) ____________________

(b) Ainmnigh foinse chothaitheach **<u>amháin</u>** ag gach ceann de na lipidí seo a leanas: (2)

Glasra ____________________

Muirí ____________________

2. **(a)** Luaigh úsáid **<u>amháin</u>** in ullmhú bia ag na carbaihiodráití seo a leanas: (4)

Cineál carbaihiodráite	**Úsáid in ullmhú bia**
Siúcra	
Stáirse	

(b) Ainmnigh einsím dhíleách a athraíonn stáirse ina mhaltós. (2)

____

3. **(a)** Luaigh **<u>dhá</u>** fheidhm atá ag Vitimín A. (4)

(i) ____________________

(ii) ____________________

(b) Liostaigh **<u>dhá</u>** fhoinse mhaithe chothaitheacha do Vitimín A. (2)

(i) ____________________

(ii) ____________________

4. **(a)** Liostaigh **ceithre** threoirlíne réim bia is cóir a chur san áireamh agus béilí á bpleanáil do dhéagóirí. (4)

(i) ______________________________

(ii) ______________________________

(iii) ______________________________

(iv) ______________________________

(b) Ainmnigh riocht **amháin** i dtaca le réim bia a bhaineann le héagothroime chothaitheach. Luaigh cúis **amháin** leis an riocht seo. (2)

Riocht ______________________________

Cúis ______________________________

5. **(a)** Liostaigh **dhá** thoisc a mbíonn tionchar acu ar mhaoithe feola. (2)

(i) ______________________________

(ii) ______________________________

(b) Luaigh **dhá** bhealach chun feoil a mhaothú. (4)

(i) ______________________________

(ii) ______________________________

6. Ainmnigh **trí** mhodh éagsúla chun bia a chaomhnú agus luaigh sampla de bhia a caomhnaíodh trí **gach** modh díobh. (6)

Modh caomhnaithe	**Sampla de bhia**

7 **(a)** Ainmnigh **<u>dhá</u>** phríomhchineál miocrorgánach atá ina gcúis le milleadh bia. (4)

(i) ______________________________ (ii) ______________________________

(b) Ainmnigh **<u>dhá</u>** leasaitheach nádúrtha. (2)

(i) ______________________________ (ii) ______________________________

8. Luaigh **<u>trí</u>** úsáid uibheacha i n-ullmhúchán bia agus tabhair sampla de gach ceann díobh. (6)

Úsáidí d'uibheacha	**Sampla**

9. Ainmnigh **<u>dhá</u>** mhodh chun íoc as earraí agus as seirbhísí. Luaigh buntáiste **<u>amháin</u>** agus míbhuntáiste **<u>amháin</u>** atá ag gach modh. (6)

(a) ***Modh íocaíochta*** ______________________

Buntáiste ____

____

Míbhuntáiste ____

____

(b) ***Modh íocaíochta*** ______________________

Buntáiste ____

____

Míbhuntáiste ____

____

10. **(a)** Mínigh an téarma *ASPC (PRSI* i mBéarla). (2)

(b) Liostaigh **dhá** shochar a bhaineann le *ASPC*. (4)

(i)

(ii)

11. **(a)** Luaigh an aidhm atá ag lipéadú fuinnimh ar fhearais leictreacha. (2)

(b) Ainmnigh **dhá** fhearas leictreacha ar gá lipéad fuinnimh a thaispeáint orthu. (4)

(i)

(ii)

12. **(a)** Ainmnigh dlí **amháin** a dhéanann cearta an tomhaltóra a chosaint. (2)

(b) Luaigh an fheidhm atá ag Gnáthamh na Mionéileamh. (4)

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile sa roinn seo.
Tá 80 marc ag dul do Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag dul do Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

1. ***Léiríonn taighde le déanaí go dtógann 36% de mhná na hÉireann faoi bhun an mheánriachtanais laethúil de chailciam.*** (An Chomhairle Náisiúnta Déiríochta).

Léiríonn an tábla thíos an cion cailciam i réimse bianna.

Bia	**Cailciam (mg per 100 g/100ml)**
Bainne	115
Cáis chéadar	720
Cáis tí	60
Iógart torthaí	180
Sairdíní stánaithe	550
Bradán stánaithe	98
Cabáiste	57
Pónairí bácáilte	53
Brocailí	76
Biabhóg stofa	84
Arán bán	100
Múslaí	200
Special K	42
Sú oráiste neartaithe	122

(a) Cén fáth a bhfuil sé tábhachtach go mbeadh cailciam sa réim bia? (12)

(b) Luaigh **<u>trí</u>** éifeacht atá ag réim bia a bhfuil cailciam in easnamh air. (12)

(c) Ainmnigh cothaitheach **<u>amháin</u>** atá riachtanach chun cailciam a ionsú. (6)

(d) Is é an chiondáil chothaithe cailciam a mholtar (RDA i mBéarla) do bhean atá ag iompar clainne ná 1200mg.
Agus an t-eolas sa tábla thuas á úsáid agat, ullmhaigh sraith biachlár aon lae (trí bhéile) do bhean atá ag iompar clainne a dheimhneoidh soláthar sásúil cailciam. (Is féidir bianna eile a chur leis). (18)

(e) Luaigh an chaoi a bhfuil na gnáth riachtanais chothaitheacha ag bean atá ag iompar clainne curtha san áireamh agat sna biachláir atá ullmhaithe agat. (12)

(f) Luaigh an chaoi a mbíonn tionchar ag **<u>dhá</u>** ceann ar bith díobh seo a leanas ar chinnteoireacht tomhaltóirí agus iad ag siopadóireacht:
(i) an soláthar airgid
(ii) fógraíocht
(iii) tairiscintí lascaine. (20)

2. ***Tá níos mó daoine fásta de réir a cheile ag ithe ceithre chuid nó breis de thorthaí agus glasraí gach lá, ach tá daoine óga fós ag ithe níos lú glasraí ná an iontógáil atá molta.***

(a) Luaigh roinnt bealaí spéisiúla chun torthaí agus glasraí a chur le réim bia daoine óga. (8)

(b) Déan aicmiú ar ghlasraí agus tabhair sampla **amháin** de gach aicme. (12)

(c) Pléigh **ceithre** chúis a bhfuil sé tábhachtach go mbeadh dóthain torthaí agus glasraí sa réim bia. (16)

(d) (i) Ainmnigh **dhá** chineál breiseán bia a úsáidtear i dtorthaí/glasraí próiseáilte.
(ii) Minigh cén fáth a n-úsáidtear breiseáin bia i monarú bia. (14)

3. ***"Cónaíonn 80% de dhaoine i dtithe nach bhfuil dóthain árachais orthu".***
(Consumer Choice, Feabhra 2001).

(a) Rianaigh na buntaistí a bhaineann le hárachas oiriúnach a bheith ag an sealbhóir tí. (12)

(b) Ainmnigh agus déan cur síos ar **dhá** chineál árachais tí éagsúla. (14)

(c) Déan cur síos ar na tosca a mbíonn tionchar acu ar an rogha chóiríochta a dhéanann duine aonair. Déan tagairt do:
(i) tosca sóisialta
(ii) tosca eacnamaíocha
(iii) treochtaí i bhforbairtí tithíochta. (24)

4. ***Bíonn tomhaltóirí stuama eolach ar an timpeallacht agus tuigeann siad an éifeacht ar an timpeallacht a bhíonn ag a n-iompar.***

(a) Liostaigh **<u>trí</u>** fhreagracht atá ar thomhaltóirí. (9)

(b) Cuir le chéile sraith achomair treoirlínte faoin gcaoi ar féidir leis an tomhaltóir an timpeallacht a chosaint. (12)

(c) Sainaithin **<u>dhá</u>** chineál éagsúla truaillithe. Maidir le gach cinéal truaillithe luaigh (i) na cúiseanna a d'fhéadfadh a bheith leis agus (ii) na héifeachtaí ar an timpeallacht. (20)

(d) Ainmnigh agus déan cur síos ar thionscnamh **<u>amháin</u>** rialtais a chuidigh le truailliú a laghdú agus le timpeallacht níos glaise a chur chun cinn. (9)

5. ***Ceann de phríomhfheidhmeanna an teaghlaigh is ea cúram agus tógáil páistí.***

(a) Luaigh an chaoi a ndéanann tuismitheoirí soláthar do (i) riachtanais fhisiceacha agus (ii) riachtanais shíceolaíocha páistí óga. (12)

(b) Breacrianaigh an chaoi a n-athraíonn caidreamh idir baill teaghlaigh i gcaitheamh na ndéaga. (12)

(c) Luaigh cén chaoi ar féidir déileáil le coimhlint idir déagóirí agus tuismitheoirí. (10)

(d) Pléigh an tábhacht atá le cumarsáid mhaith laistigh den teaghlach. (16)

Roinn C

Freagair ceist amháin sa roinn seo.
Is cóir d'iarrthóirí a chuir obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh isteach le haghaidh scrúdaithe gan ach Ceist 2 amháin a fhreagairt sa roinn seo.

Ábhar Roghnach 1 - Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 1 (a) a fhreagairt mar aon le 1 (b) nó 1 (c).

1. (a) Taispeánann an léaráid an soláthar uisce fuar i dteach.

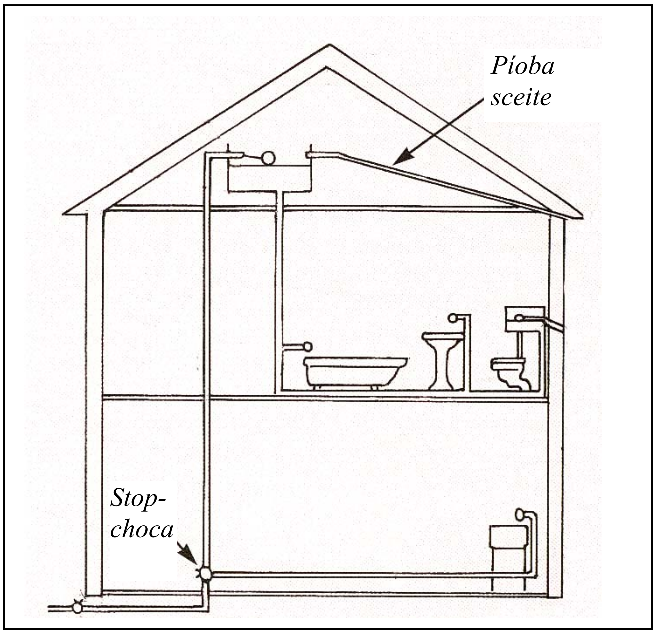

(i) Agus úsáid á baint as an léaráid déan cur síos ar sholáthar uisce fuar an tí. (16)

(ii) Mínigh: (a) cén fáth a bhfuil an taiscumar suite san áiléar
(b) cén fáth a bhfuil an t-uisce ón bpríomhphíopa cónasctha díreach leis an doirteal cistine. (10)

(iii) Luaigh an fheidhm atá ag (a) an píoba sceite **agus** (b) an stopchoca. (8)

(iv) Luaigh **dhá** réamhchúram is cóir a dhéanamh chun nach reofadh an soláthar uisce fuar sa gheimhreadh. (8)

(v) Déan cur síos ar **dhá** mhodh a úsáideann Údaráis Áitiúla chun uisce a dhéanamh sábháilte. (8)

agus

1. (b) (i) Breacrianaigh na tosca is cóir a chur san áireamh agus córas soilsithe do sheomra á phleanáil. (16)

(ii) Luaigh na buntáistí agus na míbhuntáistí a bhaineann le dlúthshoilse fluaraiseacha (CFLs i mBéarla). (8)

(iii) Mol **dhá** fheistiú solais nua-aimseartha do sheomra leapa mic léinn. (6)

nó

1. (c) ***Fear singil é Pól atá díreach tar éis bogadh go dtí an chathair chun tosú i bpost nua. Níl aon tiomáint aige ach ní mór dó filleadh abhaile gach deireadh seachtaine chun dualgais a bhaineann le spórt a chomhlíonadh.***

(i) Cén sórt cóiríochta a mholfá do Phól?
Tabhair fáthanna le do rogha. (15)

(ii) Ainmnigh agus déan cur síos ar **thrí** cinn de sheirbhísí gairmiúla atá ar fáil chun cabhrú i ndearadh agus tógáil tí nua. (15)

Ábhar Roghnach 2 - Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthoirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2 (a) a fhreagairt mar aon le 2 (b) nó 2 (c).

2. (a) ***Tá iarrtha ag bialann mearbhia ar dhéantúsóir éadaí léine nua a dhearadh agus a tháirgeadh dá fhoireann cois cuntair.***

Tá Fabraic A agus Fabraic B á mbreathnú.

	Fabraic A	**Fabraic B**
Fabraic	Cadás (cniotáilte)	Cadás poilieistir (fite)
Na hAiríonna Fabraice	▪ Bog le caitheamh ▪ Rocobthach ▪ An-ionsúiteach ▪ Smálobthacht lag	▪ Éadrom ▪ Láidir ▪ Ionsúiteacht íseal ▪ Sár-smálobthacht ▪ Rocobthacht mhaith
Cúram Fabraice	▪ Nigh le meaisín ▪ Triomú rothlamach ▪ Iarnáil idir meánteocht agus te	▪ Nigh le meaisín ▪ Siltriomaíoch ▪ Bailchríoch neamhiarnála ar an bhfabraic
Costas	▪ Neamhchostasach	▪ Meánphraghas

(i) Agus an t-eolas sa tábla thuas a úsaid agat mol fabraic don léine. Luaigh cúiseanna le do rogha. (10)

(ii) Déan sceitse den léine agus déan cur síos ar an gcaoi ar cuireadh **dhá** ghné dhearaidh i bhfeidhm i ndearadh na léine. (9)

(iii) Luaigh modh **amháin** ab fhéidir a úsáid chun lógó an chomhlachta a chur ar an léine. Luaigh cúis le do rogha. (6)

agus

2. (b) ***Tá méadú ar an éileamh ar fhabraicí nádúrtha de thoradh treochtaí reatha faisin.***

(i) Scríobh próifíl d'fhabraic nádúrtha faoi na ceannteidil seo a leanas:
- táirgeadh an tsnáithín
- teicníc thógála na fabraice. (10)

(ii) Ainmnigh agus déan cur síos ar mhodh **amháin** chun dath a fhorchur a bheadh oiriúnach d'éadaí páistí. (5)

nó

2. (c) ***Fágann gach tréimhse deich mbliana a rian féin ar dhearadh faisin.***

(i) Pléigh ar **thrí** thionchar mhóra ar fhaisean déagóirí. (9)

(ii) Tabhair sonraí ar **dhá** dheis ghairme atá ar fáil sa tionscal éadaí agus faisin. (6)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3 (a) a fhreagairt mar aon le 3 (b) <u>nó</u> 3 (c).

3. (a) ***Tá athruithe tagtha ar phatrúin lonnaíochta i saol nua-aimseartha na hÉireann. Sna 1900í bhí cónaí ar 70% den phobal i gceantair tuaithe. I 2002 ta cónaí ar 60% beagnach i gceantair uirbeacha.*** (An Daonáireamh, 2002).

(i) Tabhair cuntas ar na cúiseanna a bhfuil breis daoine in Éirinn an lae inniu ina gcónaí i gceantair uirbeacha. (16)

(ii) Pléigh na héifeachtaí atá ar shaol an teaghlaigh toisc go bhfuil:
(a) níos mó daoine ina gcónaí i gceantair uirbeacha agus níos lú daoine ina gcónaí i gceantair tuaithe.
(b) feabhsúcháin teidlíochtaí leasa shóisialta. (24)

(iii) Ainmnigh agus tabhair sonraí ar eagraíocht **<u>amháin</u>** a chuidíonn le fostaíocht a chruthú i gceantair tuaithe. (10)

agus

3. (b) ***"meastar go mbíonn 6000 bás roimh am in Éirinn gach bliain de bharr na bochtaineachta agus na héagothroime"*** (Irish Independent, Bealtaine 2003).

(i) Abair cad is ciall, dar leat, le (i) bochtaineacht agus (ii) éagothroime. (8)

(ii) Sainaithin **<u>dhá</u>** grúpa is mó atá i mbaol de bharr na bochtaineachta in Éirinn agus luaigh cúiseanna. (10)

(iii) Déan cur síos ar éifeachtaí na bochtaineachta ar pháistí. (12)

nó

3. (c) (i) Tabhair cuntas gearr ar **<u>thrí</u>** thoisc a mbíonn tionchar acu ar dhearcadh duine i leith na hoibre. (12)

(ii) Luaigh an difríocht idir sásamh intreach poist agus sásamh eistreach poist. (8)

(iii) Déan trácht ar na héifeachtaí a bhíonn ag an dífhostaíocht ar shaol an duine aonair. (10)